

ROLUL INTEREVALUĂRII ÎN CONTEXTUL FORMĂRII COMPETENȚEI DE TRADUCERE ORALĂ LA STUDENȚI – VIITORI INTERPREȚI

Ina SÎTNIC

Universitatea de Stat din Moldova

În prezenta lucrare abordăm rolul interevaluării în traducerea orală ca metodă complementară de evaluare didactică și ca factor-cheie care contribuie la încurajarea participării studenților în actul învățării, la o apreciere mai obiectivă a rezultatelor activității lor și, în mod implicit, la formarea competenței de traducere orală. Subiectul este tratat prin prisma analizei unui discurs de popularizare din domeniul protecției mediului înconjurător.

Cuvinte-cheie: *competență de traducere orală, interevaluare, predarea traducerii, învățământ centrat pe student.*

THE ROLE OF MUTUAL ASSESSMENT IN THE CONTEXT OF ORAL TRANSLATION COMPETENCE FORMATION IN WOULD-BE INTERPRETERS

In this article, we aim at presenting the role of the mutual-assessment method as a component of the modern evaluation and a key-element that contributes to the encouragement of students participation in the act of learning oral translation, the better appraisal of the results of their activity and, implicitly, the development of oral translation competences. The subject is treated in terms of the analysis of a popularization article from the domain of the protection of environment.

Keywords: *oral translation competence, mutual assessment, interpretation, translation teaching, student centered learning.*

Introducere

Unul dintre principalele repere care conturează esența învățământului superior din Republica Moldova este *Învățământul centrat pe student* (ICS), la a cărui realizare contribuie studenții universității, cadrele didactice din instituție și, implicit, instituția de învățământ superior. Prin natura sa, ICS permite studenților să-și formeze propriul parcurs de studiu și le dă acestora posibilitatea de a participa activ în constituirea unui proces educațional cu valoare și sens, iar în lanțul didactic actul evaluării reprezintă o verigă esențială, întrucât acesta este „procesul prin care se delimitează, se obțin și se furnizează informații utile, cu luarea unor decizii ulterioare” [1, p.367].

În contextul formării viitorilor interpreți, evaluarea se axează pe rezultatele obținute și materializate în traducerea propriu-zisă, pe abilitățile și aptitudinile pe care le acumulează studenții pentru a deveni interpreți, evaluarea fiind percepută în strânsă legătură cu ceea ce se evaluează, adică cu competențele formate. Prin urmare, procesul evaluării este conceput nu doar ca un control al cunoștințelor studenților, ci și ca o cale de perfecționare, adică de formare a competențelor.

Ipoteza prezentei lucrării a fost formulată în felul următor: în predarea traducerii orale (TO), interevaluarea are ca scop principal verificarea adecvării în traducere, contribuind astfel la îmbunătățirea capacităților și abilităților studenților – viitori interpreți de a transfera în mod corespunzător mesajul în limba-țintă (LȚ). Interevaluarea în didactica TO vizează orientarea pe student, pe competențe și rezultatele învățării.

Interevaluarea – metodă de măsurare a rezultatelor în TO

Noțiunea de *interevaluare* se află în raport cu cea de CTO. Conform cercetătorilor D.Király și A.Pym, aceasta (CTO) poate fi definită în conformitate cu modelul pedagogic al competenței care presupune abilități, capacități și atitudini necesare executării cu succes a activității de traducere orală. În același context Ch.Waddington [2] definește „competența de traducere orală” ca fiind „o combinație de competențe lingvistice și abilități de traducere”. De asemenea, cercetătorul A.Neubert [3, p.7] menționează că „competența de transfer (traducere) nu ar fi fundamentată fără o posesare excelentă a competenței lingvistice și cunoaștere a domeniului din care se face traducerea”. La rândul lor, cadrele didactice responsabile de instruirea viitorilor interpreți atrag atenția asupra CTO fondată pe următoarele aspecte: abilitatea de a înțelege și a transfera conținutul discursului-sursă (DS) în LȚ și aptitudinea de exprimare a acestui conținut în LȚ, prin mijloace lingvistice necesare transferului respectiv.

Evaluarea calității traducerii a devenit un aspect-cheie în studiile din domeniul traductologiei. Această abordare comprehensivă și modernă a evaluării explică valoarea actului traducerii și subliniază faptul că

aceasta este, în esență, o operație lingvistică – raționament care apare în definițiile prezentate mai sus cu referire la noțiunea de CTO.

J.House recunoaște importanța contextelor socioculturale și situaționale în care apare DS și care trebuie analizate atunci când este transformat într-un act al traducerii, în același timp relevând natura lingvistică a traducerii [4].

În demersul nostru am optat pentru o metodă alternativă la formulele tradiționale de evaluare – *interevaluarea* (numită și *evaluare mutuală* sau *co-evaluare*) prin corectarea lucrărilor colegilor – propusă de Gh.Zapan și realizată cu implicarea tuturor studenților. Metoda respectivă îi ajută pe studenți să-și valorifice cunoștințele, atitudinile și comportamentele, de altfel – elemente constitutive ale CTO și, nu în ultimul rând, transformă studentul în partener autentic al profesorului.

În articolul de față ne concentrăm pe noțiunea de interevaluare ca formă evaluativă de apreciere reciprocă a cunoștințelor, capacităților și competențelor studenților necesare atingerii scopului principal, și anume – un produs finit cu toate atributele vizate: corectitudine, exactitate, rigurozitate, transparență, atenție la detalii (aspectul lexical, sintactic, gramatical), fluentă. Obiectivul interevaluării ca formă a evaluării formative este orientat către cunoștințele, competențele și metodologiile în raport cu o normă prestabilită, dar și cu o sarcină mai complexă de învățări ulterioare despre care studentul își face o reprezentare. Aceasta se extinde și asupra procesului realizat, iar prin natura sa îndeplinește „funcția de constatare a rezultatelor și de sprijinire continuă a studenților” [5]; funcția de feedback pentru student, dar și pentru profesor; funcția de corectare a greșelilor, de ameliorare și reglare a procesului și o funcție motivațională. Din punct de vedere pedagogic, evaluarea mutuală oferă premise pentru notare, cele mai importante avantaje fiind posibilitatea de remediere a erorilor și lacunelor, orientare spre ajutor pedagogic imediat, sporire a timpului destinat învățării, sesizarea punctelor critice în învățare.

Evaluarea calității traducerii orale conform criteriilor de analiză

Situația de TO (consecutivă) la care au participat subiecții studiului – 16 studenți de la anul II, ciclul Licență, care studiază limba engleză ca limbă străină secundă (L2), a constat în audierea și traducerea înregistrată pe suport audio a articolului-știre – „Human noise pollution a danger to sea life”. Exercițiul a presupus analiza și corectarea reciprocă a traducerilor conform unor criterii stabilite în prealabil de către cadrul didactic și oferite studenților sub forma unui tabel pentru ca aceștia să indice secvențele de traducere inadecvate sau mai puțin reușite și să propună propria variantă de traducere.

Criteriile pentru analiza de conținut și pe baza cărora studenții au efectuat corectarea traducerilor au fost stabilite după modelul *grilei de evaluare* propuse de J.B. Heaton [6, p.110], pe care am adaptat-o pentru evaluarea CTO:

1. **Transmiterea mesajului** – redarea mesajului cu acuratețe, fără omisiuni, ambiguități sau denaturări de sens;
2. **Aspectul lexico-semantic și terminologic** – gradul de corectitudine în analiza și transferul semantic al lexemelor, sintagmelor, expresiilor, terminologiei;
3. **Componenta morfo-sintactică** – gradul de corectitudine în analiza și transferul fenomenelor gramaticale;
4. **Coerență și coeziune discursivă** – transferul logic al enunțurilor din LS în LT;
5. **Fluența discursului** – fluxul verbal și promptitudinea cu care reacționează interpretul.

Criteriile de selectare a textului s-au bazat, în principal, pe capacitatea de traducere a studenților per grup. De asemenea, am ținut cont și de etapa la care studenții au reușit să obțină anumite automatisme pentru structuri lingvistice ce țin de domeniul respectiv. De aceea, am considerat oportun să selectăm un text de dificultate medie pentru nivelul intermediar (B1) conform CECR [7], care să conțină, pe de o parte, vocabular general, fără a prezenta probleme însemnate de traducere, iar, pe de altă parte, să aparțină unui anumit domeniu care face uz de lexic specific, tocmai pentru consolidarea vocabularului și sistematizarea și automatizarea unor unități lingvistice caracteristice tipului de text propus și domeniului vizat.

Prin schimbul de lucrări între studenți se intenționează participarea activă a acestora la propria formare în calitate de viitori interpreți. Din această perspectivă, interevaluarea sporește obiectivitatea actului de învățare, oferă autonomie studenților; aceștia au o perspectivă mult mai clară asupra valorii proprii munci; își pot compara propriile rezultate cu cele ale colegului pe care îl evaluează [8].

Pe de altă parte, metoda interevaluării prezintă și unele dezavantaje. În grupurile eterogene, ca și în cazul nostru, unde există studenți cu un grad diferit de cunoștințe lingvistice și capacități de traducere, există probabilitatea ca, atunci când un student slab analizează lucrarea unui student mediu sau bun, procesul eva-

luării să nu aibă loc, pentru că evaluatorul va considera că traducerea este, a priori, ireproșabilă sau, dacă se intervine în remedierea unor presupuse abateri, s-ar putea ca rectificările făcute să nu fie tocmai corecte. Există totuși o fațetă pozitivă a acestei abordări, și anume: odată ce studentul slab are în față o lucrare bună, procesul interevaluării nu poate avea decât un efect pozitiv asupra calității învățării sale prin îmbunătățirea cunoștințelor prin comparație cu propria versiune.

Urmând sistemul convențional al notării propus de I.Bontaș [9] „foarte bine, bine, mediu, slab”, cel mai frecvent studenții și-au apreciat colegii cu calificativele „bine”; „mediu”, „slab”. Studenții au optat pentru acordarea unui calificativ în proporție de 50%. Pe de altă parte, notarea numerică a fost aplicată în cazul traducerilor foarte bune și bune, notate cu 8 și 9. Acest model de apreciere a fost observat în cazul a 5 studenți (31,25% din subiecți). Menționăm că unii evaluatori au ezitat să aprecieze traducerea colegului lor printr-o notă sau un calificativ în 18,75% din cazuri. Interevaluarea intenționează, pe lângă identificarea greșelilor sau a lacunelor în învățare, să asigure remedierea și eludarea în viitor a acestora, de aceea cel ce analizează traducerea este încurajat să propună variante de traducere alterantive și, mai ales, optime pentru îmbunătățirea calității traducerii.

Prestația studenților evaluați conform criteriilor enunțate pentru analiza de conținut este ilustrată în graficul de mai jos:

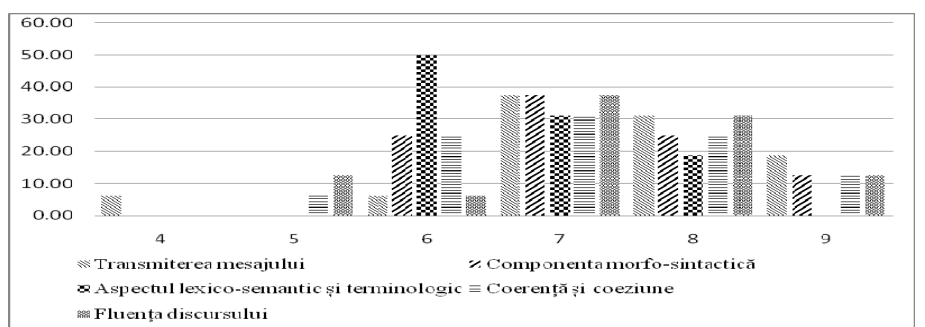

Fig.1. Măsurarea rezultatelor evaluării conform criteriilor de analiză a traducerii orale.

În urma analizei cantitative a rezultatelor obținute am observat că, cel mai frecvent, studenții se confruntă cu dificultăți ce țin de *Aspectul lexico-semantic și terminologic* (50%). Cel mai des a fost raportată traducerea eronată a următoarelor lexeme numite, în mod sugestiv, *prieteni falși ai traducătorului: in the past decade – în ultima decadă*, când trebuia tradus *în deceniul trecut*; sau *dozens of species* redat prin *duzină de specii*, corectat însă – *zeci de specii*. Acest tip de erori au fost identificate și sancționate de către toate categoriile de evaluatori. Curioasă a fost traducerea lexemului *mates* din structura *other creatures rely on sound to communicate, find mates and hunt for food*. Studenți buni, dar și cei medii sau slabi, au utilizat, pe alocuri, variante de traducere improprii domeniului la care se raportează textul, și anume: *prieteni, tovarăși* în loc de *parteneri*.

Transmiterea mesajului fără omisiuni sau/și denaturări de sens s-a dovedit a fi destul de dificilă atât pentru studenții buni, dar mai ales pentru cei apreciați cu calificative mici. Acest criteriu a atins cele mai joase cote printre studenții evaluați cu calificativul „slab”. Listăm câteva exemple, cu corectările de rigoare propuse de studenții evaluatori (Tab.1).

Tabelul 1

Analiza criteriului *Transmiterea mesajului*

Unitate-sursă	Variantă de traducere orală propusă de student	Variantă alterantivă propusă de evaluator
A <i>conservation</i> spokesman	Purtător de cuvânt <i>de conservare</i>	Purtător de cuvânt <i>al unui grup de ecologiști</i>
In the <i>past decade</i>	În <i>următorul deceniu</i> (denaturare de sens)	În <i>ultimul deceniu</i>
<i>Find mates</i> and hunt for food	Pentru a găsi hrană și pentru a vâna (omisiune)	Pentru <i>a-și găsi partener</i> și pentru a vâna hrană
Survey ships	nave de <i>salvare</i> (denaturare de sens)	nave de <i>cercetare</i>

Redarea incorectă a structurilor *morfo-sintactice* a atins valori mari în grupul studenților care au efectuat traduceri evaluate cu „slab”. S-a evidențiat, în mod special, traducerea greșită a unor categorii gramaticale,

cum ar fi cea a numărului, a diatezei, a aspectului, care au influențat negativ calitatea traducerii, presupunând denaturări ale mesajului transmis. Pentru ilustrare, listăm câteva exemple însoțite de corectările de rigoare (Tab.2).

Tabelul 2

Analiza criteriului Componenta morfo-sintactică

Unitate-sursă	Traducere orală propusă de student	VARIANTĂ alterantivă propusă de evaluator
There is hardly an underwater place left	Lăsat cu greu un loc subacvatic	Abia se mai găsește un loc subacvatic
These (seismic surveys) generate incredibly loud sounds	Acesta generează sunete incredibil de mari	Acestea generează sunete incredibil de puternice
Whales have become beached	Balenele eșuează/vor eșua	Balenele au eșuat pe plajă

Ponderea criteriului *Fluența discursului* printre studenții evaluați cu calificativul „slab” a constituit 12,5%. În aceste cazuri studenților li s-a reproșat că debitul verbal în timpul traducerii este prea lent. Studenții buni, însă, au avut cote maxime la acest capitol (37,5%), redând informația în LS printr-un debit verbal potrivit.

Studenții „buni” și „foarte buni” au reușit ordonarea logică a enunțurilor din LS în LȚ în proporție de 25,5% și, respectiv, 12,5%. Discontinuitatea în redarea coerentă a unor secvențe discursive este cauzată de așa-zisele „lag-uri”, dar și de lipsa conexiunilor semantice corespunzătoare în cazul unor segmente de discurs. În același timp, lipsa interdependenței semantice desăvârșite între secvența-sursă și cea țintă se manifestă, în principal, prin reformulări, ezitări, absența parțială a conexiunii semantice, pragmatice, sintactice care asigură continuitate logică între unitățile traduse, dar și în interiorul structurii. Un punct vulnerabil care cauzează derapajele menționate îl reprezintă traducerea într-un tempou foarte lent, dar și faptul că nu se ține cont de secvența anterioară din discurs, astfel încât firul logic să poată fi redat prin adecvare maximă.

Concluzii

Actul evaluării reciproce în traducere este privit ca un proces de autoreglare care, întâi de toate, încurajează învățarea. Acesta contribuie la observarea, prin comparație, a calității propriei traduceri, a conștientizării lacunelor de remediat, dar și a punctelor asupra cărora trebuie să se insiste pentru rezultate mai bune. În același timp, evaluarea mutuală suscită competitivitatea – cheie a succesului, dezvoltă o atitudine critică față de sine, dar mai ales față de greșelile și erorile celuilalt, tendința fiind de a sancționa orice încălcare a normelor lingvistice și a principiilor de traducere. Cultivarea CTO la studenți poate fi realizată doar prin practică și, întrucât practica de traducere tinde să fie din ce în ce mai înclinată către componenta vocațională, este absolut necesar ca studenții să fie implicați în activități instructive autentice.

Referințe:

1. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Iași: Polirom, 2002. 464 p. ISBN 973-681-063-1
2. WADDINGTON, Ch. Different Methods of Evaluating Student Translations: The Question of Validity. In: *Meta*, 2001, vol.46, no.2, p.311-325. [Accesat: 15.07.2015] Disponibil: <http://www.erudit.org/revue/meta/2001/v46/n2/004583ar.pdf>
3. NEUBERT, A. Competence in Language, in Languages, and in Translation. In: *Developing Translation Competence*. C. Schäffner, B. Adab. (eds.), Amsterdam: John Benjamins, 2000, p.3-18. ISBN 90 272 1643
4. HOUSE, J. *Translation Quality Assessment. Past and Present*. New York: Routledge, 2015. 160 p. ISBN: 978-1-315-75283-9
5. RADU, I.T. *Evaluarea în procesul didactic*. București, 2008. 288 p. ISBN: 978-973-30-2354-8
6. HEATON, J.B. *Classroom testing*. New York: Longman, 1990. 127 p. ISBN 0582746256
7. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, Language Policy Unit, Strasbourg. [Accesat: 3.08.2015] Disponibil: www.coe.int/lang-CEFR
8. HERNANDEZ, R. *Benefits and Challenges of using self and peer assessment*, 2010. [Accesat: 10.07.2015] Disponibil: <http://www.ucd.ie/t4cms/UCDTLA0033.pdf>
9. <http://www.moodle.md/moot2015/mod/book/tool/print/index.php?id=934&chapterid=96>

Prezentat la 02.10.2015

în cadrul Colocviului Internațional

Dialogisme et polyphonie dans les langages de spécialité – vers une socioterminologie dynamique